מַשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה

דרושים יקרים ורעיונות נפלאים
בפרשת השבוע ובעניינא דיומא
מגנזי אוצרותיו הברוכים של
כש"ת מורנו הגה"צ
רבי יהושע נתן פייפער
שליט"א
אב"ד קהל
ברכת מנחם – קראקא

פרשת וישלח, תשפ"ז

גליון
נ"ב

שליח עושה שליחותו

וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר (לב, כז)

דרשו חז"ל (חולין צא:) אמר לו יעקב: גנב אתה או קוביוסטוס אתה שמתיירא מן השחר? אמר לו: מלאך אני ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו.

שאלה מפורסמת ומוכרת היא בפי כל: וכי לא היה לאותו מלאך זמן אחר לומר שירה חוץ מאותו לילה בו נאבק עם יעקב אבינו? וכי שירת המלאכים היא אחת לששים או לשבעים שנה?

נוכל להסביר זאת ברעיון יקר מאד המובא בספרים הק', שכל מלאך מגיע זמנו לומר שירה רק אחרי שהוא מסיים את שליחותו המיועדת לו, כי כל זמן שהוא עדיין נמצא בתוך השליחות ועוד לא סיימה, לא הגיע המלאך לידי תיקונו ואינו יכול לומר שירה.

על כן לא יכול היה אותו מלאך לומר שירה עד אותו לילה, כי תפקידו היה כביכול לנצח את יעקב אבינו ולא היה יכול לו, לכן התחנן אליו וביקש ממנו "שלחני כי עלה השחר", כלומר, שהוא מוכרח לנצחו מפני שזוהי שליחותו ורק אז יוכל לומר שירה.

אולם למפרע היתה כוונת המלאך שהוא שרו של עשו והוא היצר הרע, שיעקב אבינו ינצח אותו והוא לא יוכל לו, שהרי גם אותו מלאך היה שליחו של הקב"ה וידע שהצדק עם יעקב אבינו. לכן נהנה המלאך מהניצחון של יעקב אבינו עליו ואמר לו ששמו יהיה 'ישראל' - "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל" (לב, כט).

בכך הדגיש לו המלאך את העיקר, כי אמנם הוא נלחם ונאבק עם מלאכים ואנשים, אבל העיקר הוא "**ותוכל**", שהוא מצליח להתגבר עליהם ולהכניעם תחת ידיו, שכן אפילו היצה"ר המסית את האדם חפץ ומשתוקק בסתר ליבו שהאדם ינצחו ולא ישמע לו, **ממילא לכן הגיע זמנו לומר שירה כי בכך סיים את שליחותו על ידי שיעקב אבינו ניצחו ולא היה יכול לו.**

אם ניצחו מוטב

הגה"ק גאב"ד טשעבין זי"ע סיפר פעם לכ"ק אדמו"ר ה'פני מנחם' מגור זי"ע, שבצעירותו שמע שיש שען (זייגער מאכער) בקראקא שהוא צדיק נסתר, והוא נכנס אליו עם כמה חברים אל החנות כדי לתהות על קנקנו. **בגודל פקחותו, הבחין והבין האיש מיד מה כוונתם ומה מחפשים בחנותו, לכן אמר להם 'וואדט' נפלא הנוגע למעשיהם.**

שאלתו לפניהם היתה על דברי חז"ל (פסחים ז:) שבדיקת חמץ טעונה נר, כי לומדים מציאה ממציאה וחיפוש מחיפוש, זאת לומדים מהפסוק בפרשת וישב (בראשית מד, יב) "ויחפש בגדול החל ובקטן כילה" שנאמר אצל בנימין.

ולכאורה מדוע לומדים את צורך הנר בבדיקת חמץ דווקא מבנימין? וביאר להם, שהטעם הוא משום שאצל בנימין הגביע לא נאבד באמת, אלא הוטמן בכוונה על ידי אנשי יוסף וידעו לכתחילה שהגביע נמצא אצלו. כמו כן בחמץ זה שאנו מחפשים בבדיקת חמץ, הוא חמץ שהוטמן במיוחד לצורך הבדיקה על ידי הנחת הפתיתים מראש.

בזאת ביקש אותו צדיק נסתר לרמז להם, שהוא יודע את כוונתם האמיתית, שלא נכנסו אל חנותו לצורך קניית או תיקון שעון, רק לצורך אחר... היינו שהם באים לחפש לכתחילה דבר שהוא יודעים שהוא נמצא כאן...

כששמע זאת הרבי ה'פני מנחם' מגור זצוק"ל, הסביר בתוספת נופך את דבריו הנפלאים של אותו שען שאכן התברר שהיה צדיק נסתר:

היצה"ר עצמו אינו רוצה שהאדם ישמע לו, רק הוא מפתה אותו משום שנשלח לכך וזהו תפקידו להסית את האדם, כמו החמץ שמטמינים אותו רק בכדי למוצאו, אבל צריך לעמול ולחפש במטמוני הלב את עצת היצר.

ואתה תמשל בו

רעיון נפלא זה מקורו בדברי מרן ה'כתב סופר' זי"ע על הפסוק (בראשית ד, ז) "לפתח חטאת רובץ ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו", ופירש רש"י: "אליך תשוקתו - הוא יצר הרע, תמיד שוקק ומתאוה להכשילך. ואתה תמשל בו - אם תרצה תתגבר עליו".

מסביר הכת"ס: **היצה"ר אמנם רוצה להסית את האדם, אבל הוא רוצה שהאדם יתגבר עליו וינצחו, שהרי היצה"ר הוא בסך-הכל שליח ומלאך של השי"ת כדי לתת שכר ועונש, אבל גם הוא יודע שהצדק עם האדם ושהוא צריך להיות נפסד במערכה.**

והיינו "אליך תשוקתו", שהוא אכן רוצה להסיתך לדבר עבירה, אבל "ואתה תמשול בו", כפי שפירש רש"י, שאם תרצה תתגבר עליו, כי גם הוא רוצה שינצחוהו לעשות את דבר ד'.

בחצר הקודש ליובאוויטש מספרים מעשה שהיה עם כ"ק אדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש זי"ע, אשר ישב פעם לשחק 'שחמט' עם חתנו חביבו כ"ק אדמו"ר הרמ"מ מליובאוויטש זי"ע. במהלך המשחק הבחין הריי"צ כי הרבי הרמ"מ משחק בכוונה תחילה באופן שהוא (הריי"צ) ינצח אותו. פנה אליו הריי"צ ואמר לו: **"צריך לשחק כהוגן!"**... בפעם השניה, כבר היה הרבי הרמ"מ המנצח...

גם כאן רואים אנו את הנקודה הפנימית והחשובה של דבר המעשה, אשר אפילו שלכאורה בשעה ששני אנשים מתיישבים לשחק 'שחמט', צריך להיות אחד מנצח והשני מפסיד, כאן ראינו שהרבי הריי"צ היה רוצה ומשתוקק שחתנו הרבי הרמ"מ ינצח אותו ואף אמר לו שצריך לשחק כהוגן, כפי שאכן היה...

ישועות מלכו

גיצי אש קודש משולחנם הגבוה של גדולי הדור וצדיקי אמת לרגל יומי דהילולא רבה

הכבוד רודף אחריו

מסופר על הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע שהיה פעם בעיר 'דראהביטש', וכשנסע משם נתקבצו אלפי חסידים מכל הגלילות. כשהיה על העגלה אמר לו בעל האכסניא ר' אלימלך שרגא באקענרויט ז"ל: **"כמדומה לי שלכבוד כזה לא זכה אפילו זקינו הרה"ק מרוז'ין זי"ע".**

ענה הרה"ק מטשארטקוב בזה הלשון: **"אוודאי האט דער הייליגער זיידע נישט געהאט אזא כבוד, איך ווייס וואס כבוד איז, לויף איך אוועק דערפון, לויפט מיר דער כבוד נאך, אבער דער זיידע האט נישט געווואוסט וואס כבוד איז, איז ער נישט אנטלאפן דערפון, איז עס אים נישט נאכגעלאפן".**

(בוודאי לא היה לזקני כבוד כזה, הנה אני יודע מה זה כבוד, לכן אני בורח מן הכבוד, וכיון שאני בורח מן הכבוד, הכבוד רודף אחרי; אבל זקיני הרה"ק מרוז'ין לא היה יודע כלל מה זה כבוד, וממילא לא ברח ממנו ועל כן לא רדף אחריו)...

הכתר והכבוד

על פי זה אמרתי ליישב תמיהת כל המפרשים על מה שמצינו בפרשת בהעלותך שמשה רבינו ע"ה משבח את עצמו שהיה העניו מכל אדם אשר על פני האדמה, שהדבר תמוה לכאורה היאך משה רבינו כותב זאת על עצמו והיאך יתכן להבין זאת שהעניו מכל האדם יכתוב על עצמו מעלתו הנשגבה?

אמנם יש שביארו שענין הענוה של משה רבינו היתה, שאף שידע ממעלתו אבל לא החזיק טיבותא לנפשיה כלל, וחשב שאינו ראוי לשבח על גדולתו כי הכל הוא מתנת שמים ולו השבח והתהילה, והוא העניו האמיתי, כמו שכתב ב**'אגרת הרמב"ן'**: "ובמה יתגאה לב האדם, אם בעושר ה' מוריש ומעשיר, ואם בכבוד הלא לאלוקים הוא" וכו'.

ולפי דברי הרה"ק מטשארטקוב יש לומר עוד, **שיש דרגא עוד יותר גבוהה, שירא האלוקים אינו יודע כלל מה זה ענין הכבוד ואינו מבין בזה כלל, והכבוד אינו מדבר אליו, כמו אדם גדול שאינו מבין בצעצועי ילדים כלל, ולכן אף אינו בורח מהכבוד, שהרי אין לו שייכות כלל עם ענין הכבוד.**

אכן ידוע מתלמידי מייסד תנועת המוסר **הגה"ק רבי ישראל סאלאנטער זי"ע** שאמרו:

כשמכבדים אותנו אנחנו מרגישים כאילו דוקרים אותנו במחטים, הרי אפשר להתפוצץ מהכבוד, אבל הרבי ר' ישראל זי"ע לא היה איכפת ליה מן הכבוד, כי היה שווה בעיניו אם מוליכים אותו ברחוב העיר בכבוד רב כמו לרשכבה"ג, או שמוליכים אותו וילדים זורקים עליו אבנים וצועקים עליו קריאות של גנאי.

מסתתר בשפריר חביון

בראש היהלומים הבוהקים באור יקרות בכתרה הנוצץ של מלכות הקודש לבית רוז'ין, ניצבת ועומדת דמותו של האי משרת עליון, צדיק יסוד עולם אשר קדוש יאמר לו, **הרה"ק רבי מנחם נחום משטעפענעשט זי"ע**, מגדולי הצדיקים שעמדו לישראל במדינת ראמענץ בדורות האחרונים, שהאיר את העולם כולו בצדקותו, פרישותו ורוממותו, הלהיב ליבם של אלפי בני ישראל לתורה ולירא שמים, ושימש להם כעמוד אש ההולך לפני המחנה להנחותם בדרך.

שבילין היו נתונים במים רבים ועקבותיו לא נודעו. במשך מ"ו שנות חיין עלי אדמות, היו כל אורחותיו נעלמות ומוחבאות מעיני הבריות, כאשר עיקר עבודת קדשו בנויה על דביקות אין-סופית באין-סוף ב"ה. כדרכו של אביו הק' מרוז'ן זי"ע היה הרה"ק משטעפענעשט בבחינת אור טמיר ונעלם, ובדרכו הקדושה כיסה את הנהגותיו שיהיו בהצנע לכת והיה בבחינת "בקרב קדושים תתהלל".

כדרך אביו הק' אחז גם בפלך השתיקה ולא היה מרבה לפתוח את פיו בחכמה באמרות טהורות ובפתגמין קדישין. בס' **'בית ישראל'** (חזון נחום אות יג) מסופר, שפעם שאל אחד מחשובי חסידי שטפנשט את רבינו, כיצד קרה הדבר שרבינו כה מפורסם ושמו הולך לפניו בכל הארצות, והרי אינו משמיע כמעט דברי תורה בבחינת "אין אומר ואין דברים" (תהלים יט, ד) ובכל זאת "כל הארץ יצא קוום".

השיב לו רבינו מיניה וביה: "מה תתפלא כל-כך? הלא מקרא מלא הוא: **"ובערת הרע מקרבך"** (דברים יט, יט) **וממילא "וכל ישראל ישמעו ויראון"** (שם יג, יב)"...

לא הלכתי בגדולות

בס' **'נר ישראל'** (ח"ה עמ' רד) מסופר שהיתה דרכו בקודש של הרה"ק משטעפענעשט להתפלל במהירות גדולה והיה מדבר הרבה דברי צחות ובדיחותא.

אביו הק' מרוז'ין זי"ע אמר על זה: **"אם היה בני מנחם נחום מארך בתפילתו ואלמלא לא היתה לו מידת הצחוק, היתה מתבטלת מציאותו מפחד השם".** אחיו, הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורה זי"ע, בשמעו פעם את גוזמאותיו, התבטא ואמר: **"אחי הקדוש יש לו מאזני זהב בפיו".** ואילו אחיו הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע, שדרכו בקודש היתה להיפוך, כפי הידוע שהיה בעל בכי גדול, היה אומר: **"אחי הקדוש משטפנשט פועל עם הצחוק שלו, יותר מהבכיות שלי"**...

למרות שתיקתו בדרך-כלל מאמירת דברי תורה והדרכות ישרות, היו הזדמנויות פז שונות שבהן זכו החסידים המופלגים לשעה של קורת רוח מרובה, לשמוע מסילות יושר ואורחות צדיק מפי קדשו.

על אחת ההזדמנויות הללו, מסופר שבאחד מימי חנוכה נכנס פעם רבינו להיכל בית מדרשו ומצא את חסידיו משחקים במשחק 'דמקה'. משראו החסידים את רבם, נבהלו מאד וניסו להחביא את המשחק, אך רבינו הרגיעם ואמר להם בבת שחוק: "כללי המשחק חשובים הם מאד. הידעתם את הכללים?"

שתקו החסידים במורא והמתינו למוצא פיו הטהור. המשיך רבינו והמתיק את שיחתו:

"אגיד לכם את הכללים החשובים: נותנים אחד כדי לקבל שניים; לפעמים הולכים צעד אחורה כדי לעלות אחר-כך גבוה יותר; גם אם הולכים אחורה תמיד אפשר לחזור ולעלות מעלה; אסור ללכת שני צעדים בבת אחת; הכיוון צריך להיות ללכת רק למעלה ולא כלפי למטה; וכשמגיעים לפסגה, אפשר כבר ללכת לכל מקום שרוצים!"...

במסילה נעלה

רעיון יקר ונפלא זה שיש בו כמה וכמה יסודות ועיקרים גדולים לכל הבאים בשערי עבודתו יתברך, צריך להיות נר לרגלינו ואור לנתיבתנו בכל תחום וענין, אך אנו ניגע כאן בנקודה החשובה שאמר הרה"ק משטעפענעשט שאסור ללכת בשני צעדים בבת אחת, אלא צעד אחר צעד לאט ובבטחה, עד שמגיעים לתכלית הנרצה ושם כבר אפשר ללכת לאן שרוצים.

דרכי קניית העבודה ודרך השלימות מלאות תקלות ויפול הנופל ממנו וקשה להשיגם, לכן צריכים להתחזק מאוד בעמילות ויגיעה, אבל אין להתייאש ואין לחשוב שכיון שלא השגתי עדיין את כל הקניינים - אין בידי מאומה ואין לי שייכות עם התורה, רק צריך להתחיל וצריך האדם לדעת שאי אפשר לתפוס כולם בידו אחת ובבת אחת, כי התעיף עיניך בו ואיננו, רק שילך בהדרגה ממדריגה למדריגה עד שיגיע למעלת החכמים, כי אין לעלות בהר בפעם אחת, רק מטפס ועולה ומטפס ועולה עד שמגיע לראש ההר.

ראיתי בספר 'שער נפתלי' שביאר פרק ראשון מספר תהלים באופן זה, שדוד המלך מלמד אותנו הדרך הנכונה לעלות בית א-ל, והוא על ידי סולם, שלב אחר שלב ודרגה אחר דרגה.

אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים: תחילת דרכו בעבודה היא שלא לילך אחר שרירות לבו, אחר עצת הרשעים ולא ליפול ברשתם.

ובדרך חטאים לא עמד: אחר-כך יתעלה דרגה, שלא רק שלא ילך אחריהם, אלא אפילו לא יעמוד אצלם.

ובמושב לצים לא ישב: כשיתעלה עוד, יתרחק גם מלצים אף שאינם רשעים.

כי אם בתורת ה' חפצו: אחר-כך יגיע לעשה טוב ואף שלא הגיע לדרגה שילמד בעצמו, אבל עכ"פ שיחפוץ ללמוד תורת ה'.

ובתורתו יהגה יומם: עצם החפיצה תביא אותו למצב שהוא ישיג וילמד בעצמו את התורה ביום.

ולילה: אחר-כך ילמד גם בלילה.

והיה כעץ שתול על פלגי מים: אשר אפילו כל רוחות שבעולם באות ומנשבות לא יזוזו אותו ממקומו.

אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול, וכל אשר יעשה יצליח: כיון שנתעלה ונתגדל בדרך הנכונה.

לא כן אם רוצה לחטוף הכל בבת אחת, שאז לא ישתרש אצלו באמת שום מעלה ומידה טובה ונכונה.

כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח: ובכל רוח מצויה יפול האילן ויעקר מן הארץ וישאר בלא כלום.

ואם כה יעשה וכה יוסיף מיום ליום, אז יתגדל ויתקדש בקדושה של מעלה, ויהיה קבוע וקיימי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לעד ולנצח נצחים, ויזכה לתורה שהוא נצחיות ולהתענג על ה', לעלם ולעלמי עלמיא.

הילוכך תהא בנחת

בספר 'פרי העץ' להגה"ק **רבי יהודה מודערן זי"ע** (פרשת וישלח) הביא מה ששמע ממורו ורבו הגה"ק **בעל 'חתם סופר' זי"ע** לפרש מה שאמרו חז"ל (ברכות מג:) **"פסיעה גסה נוטלת ממאור עיניו של אדם"**, כי מאור עיניו של אדם היינו אור אלוקי המעוררו אל הטוב, אכן לעומת זה הוא ניגוד היצר והסגולה לילך בעבדות השי"ת רק בהדרגה, כי בזה מרגיל עצמו להילחם נגד היצר, מה שאין כן אם ירצה לעלות פתאום במעלה רמה, וזהו פסיעה גסה נוטלת ממאור עיניו, והבן.

בזה פירש גם כן הפסוק **"ולא תעלה במעלות על מזבחי"**, פירוש עלייה פתאומית בקדושה, "אשר לא תגלה ערותך עליו", כי על ידי זה עוד יפול הנופל ירידה פתאומית על ידי התגברות היצר.

וכבר קדמו בפירוש זה בספר הקדוש **'נועם אלימלך'** (פרשת משפטים) וזה לשונו:

נאמר בפרשת מזבח **"ולא תעלה במעלות על מזבחי"**, פירוש, כשתרצה לעלות על מזבח דהיינו לשוב על עוונך, לא תעלה עם מעלות שתחשוב בדעתך שיש לך איזה מעלות, וגם לא תלך מיד בהתחלתך במעלות ומדריגות צדיקים גמורים, רק מתחילה תרגיל את עצמך בהדרגה ממדרגה למדרגה בהכנעה גדולה, **"אשר לא תגלה ערותך עליו"**, ר"ל דאם לא כן סופך להתגלה קלונך וערוותך, עד כאן לשונו.

סולם מוצב ארצה

בחלום יעקב נאמר (בראשית כח, יב) **"ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו"**.

מן השמים מראים ליעקב אבינו את הדרך להתקרב אל השי"ת: יש סולם שתחתיתו בארץ וראשו בשמים, ויש המון שליבות, שלב אחר שלב דרגא אחר דרגא, וצריכים לילך מאחד למשנהו, וממדריגה למדריגה יעלה, ומלאכי אלוקים אף שיש להם שש כנפים לאחד ויכולים להעפיל אל על, אפילו הכי עולים ויורדים בו, כי אם מתנשאים לרום שלא בהדרגה אז נופלים וקשה לחזור ולעלות.

וכבר אמר **הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק זי"ע** להסביר למה בכה רבי שיש קונה עולמו בשעה אחת (עבודה זרה ו:), כי דבר שאפשר לקנותו בשעה אחת, אפשר גם לאבדו תוך מחצית השעה.

יד, כיס, לב

בשנת תרכ"ט התגבר חוליו של הרה"ק משטעפענעשט וייסוריו ומכאוביו תקפו עליו ביותר, עד שהוצרך שוב לנסוע ליאס. עיניו הצופיות של רבינו כבר חזו שזוהי נסיעתו האחרונה ליאס וכבר לא ישוב חזרה לשטפנשט, וכך התבטא רבינו בצאתו מן העיר: **"הנני נוסע ליאס, שם הכנתי לעצמי דירה נאה"**... ואכן לא ארכו הימים בשבתו ביאס, ומספר שבועות אחרי שרבנו הגיע ליאס, ניצחו אראלים את המצוקים כשהוא רק כבן ארבעים ושש שנים.

שעתיים לפני יציאת נשמתו, קם רבינו ממיטתו ורחץ את פניו, סידר את פיאותיו ואת ראשו וזקנו, לבש את בגדיו וישב על הכיסא, והתחיל לזמר ניגון ידוע של אביו הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע, ניגון בלי מילים מלא ערגה וכיסופין. קולו הלך ורפה עד שאסף רגליו אל המיטה, ונשמתו הטהורה עלתה השמיימה בעיר יאס, ביום י"ד כסלו תרכ"ט.

כמסופר לעיל, היה רגיל רבינו לומר מילתא דבדיחותא או רמזים שונים שיצאו מפיו הקדוש. כך היה כמה שבועות לפני הסתלקותו שאמר שכל יהודי צריך שיהיה לו **יד, כיס ולב**, באמרו על מצוות הצדקה שיש כאלו שיש להם כיס (ממון) אבל אין להם את יד (רצון) לתת, כדכתיב "תרומת ידכם" שהנדבה צריכה לבוא על ידי היד והרצון, ויש כאלו שיש להם יד ורצון לתת אבל אין להם כיס וממון לתת, אבל גם מי שיש לו יד וכיס עדיין צריך שיהיה לו לב לחשוב על אחרים ולהיות עמם בצרתם ובדחקם, לכן צריכים גם יד, גם כיס וגם לב.

אחרי הסתלקות רבינו ביום י"ד כסלו, אמרו חסידים לרמז את שלשת הנקודות הללו שעורר עליהן רבינו ביום הסתלקותו, **י"ד** (יד) **כסלו** (כיס, לב), ועל שלשה דברים אלו העולם עומד.

בְּדַבַּר יְשׁוּעָה

פְּרָפְרָאוֹת לְחָכְמָה בְּפָרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ וּבְעִנְיָנָא דְיוֹמָא

הוא מצבת קבורת רחל: מצבת האבן של קבר רחל המלמדת אותנו פרקי חיים והליכות עולם

וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקָּבֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הִוא בֵּית לָחֶם, וַיֵּצֶב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל קְבֻרָתָהּ הִוא מַצֶּבֶת קְבֶרֶת רָחֵל עַד הַיּוֹם (לה, יט-כ)

בפרשת ויחי אומר יעקב אבינו לבנו יוסף הצדיק (להלן מח, ז) "ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבוא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם".

יעקב אבינו מתנצל בדבריו על הסיבה שנקברה רחל אמנו על אם הדרך, כפי שפירש רש"י שם באריכות: "ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ וידעתי שיש בליבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנאמר (ירמיהו לא, יד) "קול ברמה נשמע" וגו', והקב"ה משיבה "יש שכר לפעולתך נאום ה' וגו' ושבו בנים לגבולם".

למדנו מכאן שרחל אמנו הסכימה להיקבר בדרך אפרת רק כדי שיוכלו בניה לבוא ולבכות על קברה בזמן הגלות, שאז תלך ותבקש עליהם רחמים לפני הקב"ה, רחל מבכה על בניה.

אבל עדיין יש להבין מה יש באותה אבן שהניחו על קברה ועבור כך הסכימה להיקבר באמצע הדרך בלי להיכנס לעיר, ומה סגולה יש באותה אבן שהניח יעקב על קברה, כפי שמדגיש הפסוק "היא מצבת קבורת רחל עד היום".

ויקח מאבני המקום

בעזר העליון יתברך נוכל לומר כאן רעיון יקר ועמוק מאד, **שלפעמים צריכה האמא להיות כמו אבן וזאת באה רחל אמנו ללמד אותנו כהורים לבנים וכמחנכים לתלמידים.**

לפעמים בא ילד אצל אמו ומספר על קושי מסוים או ניסיון קשה שהוא עובר, ואז האמא אומרת לו: הרי אמרתי לך לא לעשות זאת ולמה אפוא עשית שלא כהוראתי אליך? וכי פלא שעכשיו אתה בא להתלונן ולספר על הקושי והניסיון? אילו היית נשמר ונזהר כפי שאמרתי לך מקודם, לא היית בא למצב הזה.

אם נתבונן בעומק הדברים שאמרה האמא לילד, נבין ונשכיל כי בדבריה היא רק הרסה וקלקלה את חינוכו הטוב, כי דבריה אלו לא יועילו עכשיו מאומה ואולי רק יגרמו לכך שבפעם הבאה שיהיה לילד הזה קושי וניסיון, הוא לא יפנה אליה אלא ילך וישיח דאגתו לאחרים, כי הוא יודע שאמו אוהבתו תוסיף להוכיחו בדברי מוסר נוקבים למה עשה כך ולמה לא נהג כך.

בשביל זה צריכים לפעמים להיות כמו אבן, אבן היא דומם ואינה משיבה דבר, אפשר לדבר אל האבן אבל לא לקבל תשובה.

זאת ביקשה רחל אמנו ע"ה להיות לכלל ישראל, להיות מצבת אבן לכלל ולפרט שיבואו במשך כל שנות הגלות לבכות ולהתחנן על קברה, לשמוע אותם ולקבל את צרותיהם בלי להשיב להם מאומה, למה עשו כך ולמה לא נהגו כשורה שבאו עליהם כל הצרות, אלא כמו אבן דוממת ששומעת את מה שמדברים אליה והיא אינה משיבה, כך רחל אמנו לימדה אותנו פרק ושניים בהלכות הורים ומחנכים, כאבן ידמו זרועך.

זהו אפוא התפקיד האמיתי והנכון שלנו כהורים וכמחנכים:

אם בא אלינו ילד או בחור לספר על קושי או צרה שיש לו, לא לומר לו כלום בתוכחה ובמוסר, אפילו לא לתת לו עצות ותשובות לעשות כך וכך, אלא לשמוע אותו. רק אחרי שנשמע אותו היטב וניכנס לתוך מצבו לעומק, אולי נוכל ליתן לו עצות כדת מה לעשות, אבל ראשית כל עלינו לשמוע ולהאזין אותו בקשב רב בלי להשיב לו, כדוגמת האבן.

ה' צורי וגואלי

גם השי"ת נוהג עמנו כך, כפי שנאמר (תהלים יט, טו) **"ה' צורי וגואלי"**, צור הוא אבן כידוע, והקב"ה שומע תפילת כל פה עמך ישראל ברחמים, כדוגמת הצור והאבן ששומעים ואינם משיבים, בלי לומר לאדם אחרי תפילתו למה עשית כך וכך שבאה עליך צרה זו, אלא הקב"ה שומע את תפילתו של האדם בשעת צרתו ומושיעו.

זהו הלימוד הגדול והעמוק שיש לנו ממצבת קבורת רחל, לשמוע ולהקשיב בלי להשיב דבר, ואז היא מעלה את התפילות ואת הבקשות לפני כסא הכבוד, רחל מבכה על בניה.

גם הקב"ה בוכה יחד איתנו, כפי שדרש רבי מאיר (סנהדרין פ"ו מ"ה) "בזמן שאדם מצטער, שכינה מה הלשון אומרת (כביכול), קלני מראשי, קלני מזרועי", וכן דרשו (חגיגה ה:) "במסתרים תבכה נפשי מפני גוה", מאי במסתרים, אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב, מקום יש לו להקב"ה שבוכה בו ומסתרים שמו".

מכאן נלמד שגם הקב"ה וגם רחל אמנו שומעים את תפילותינו ובקשותינו בלי לענות לנו דבר, ומזה ניקח יתד לתקוע באהלנו לדעת את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה בחינוך ובהדרכה, בהוראה ובמעשה.

יו"ל ע"י מכון 'משמיע ישועה' • להנצחות ולקבלת הגליון, ניתן לפנות לכתובת mashmiayeshuah@gmail.com • כתיבה ועריכה: יוסף מאיר האס